

טרנוב

(Tarnow). עיר בדרום פולין, ממזרח לקרקוב. מהקדומות בערי פולין. הידיעות הראשונות על יהודים בט' הן מאמצע המאה ה-15. בשלטון אוסטריה (1772-1918) היתה ט' מרכז מסחר חשוב, והיהודים מילאו תפקיד מרכזי במסחרה. בשלטון פולין העצמאית בין שתי מלחמות-העולם התרוששו יהודי ט' עקב המדיניות המפלה של הממשלה, אך הקהילה פיתחה פעילות עניפה בתחומי החינוך והתרבות. ערב מלחמת-העולם השנייה ישבו בט' כ-25,000 יהודים (כ-55% מכלל התושבים).

עם פרוץ המלחמה בספטמבר 1939 הגיעו לט' אלפי פליטים יהודים ממערב פולין. עם התקדמות הגרמנים החלו גם יהודי ט' להימלט מזרחה. ב-8 בספטמבר 1939 נכבשה ט' בידי הגרמנים. מן היום הראשון לכיבוש החלו התעללויות ביהודים מצד חיילי הורמקט, חטיפות לעבודות כפייה וגזל רכוש. ב-9 בספטמבר 1939 הועלו באש רוב בתי-הכנסת בעיר. בתחילת נובמבר 1939 הוקם היודנרט. בתחילת דרכו ניסו חבריו, נוסף על מילוי הוראות הגרמנים, להקל גם את מצוקת הקהילה היהודית: אורגן סיוע כלכלי לנזקקים, נעשו מאמצים לשחרר בני ערובה וניתנה עזרה רפואית. ביוזמת היודנרט זכו גם פליטים לקורת גג. בפסח 1940 נאסרו כמה מחברי היודנרט בשל פעילותם המסורה למען הקהילה. במקומם מינו הגרמנים אנשים פחות אמינים מבחינה ציבורית, ועל התנהגותם נמתחה ביקורת קשה מצד בני הקהילה.

באביב 1940 גברו הגזירות שהוטלו על קהילת ט': קונטריבוציה של חצי מיליון זלוטי, חטיפות למחנות העבודה, חובה למסור דברי ערך ופינוי דירות ברחובות מסויימים. במחצית הראשונה של 1941 נתפסו בידי הגסטפו פליטים יהודים ששהו בעיר באופן 'בלתי חוקי' ונרצחו. בדצמבר 1941, לאחר תחילת המלחמה בין גרמניה לארצות-הברית, נאסרו בעיר יותר מ-100 יהודים ורבים מביניהם הוצאו להורג.

באקציה ב-11 ביוני 1942 שולחו כ-3,500 יהודים למחנה ההשמדה בבלז'ץ. עוד כמה מאות מצאו את מותם בחוצות העיר ובבית-העלמין היהודי במקום. ב-15 ביוני 1942 חידשו הגרמנים את האקציה, ובתוך שלושה ימים שולחו עוד כ-10,000 נפש לבלז'ץ ורבים נרצחו בבית-העלמין ובבורות ענקיים בקרבת העיר.

ב-19 ביוני 1942 הוקם הגטו וגם בו נמשכו רציחות ספורדיות. ב-10 בספטמבר 1942 נצטוו כול תושבי הגטו להתייצב בכיכר, ובה נערכה סלקציה. בעלי אישורים ממקומות עבודה חיוניים למשק הגרמני הופרדו מכלל הנאסרים, וכ-8,000 הובלו לרציחה בבלז'ץ. באוקטובר 1942 הוכנסו לגטו בט' יהודים מישובי הסביבה ומספר תושביו הגיע ל-15,000 נפש. בינתיים נמשך גל הגירושים למוות, ובאמצע נובמבר 1942 שוב יצאה רכבת עם 2,500 יהודים לבלז'ץ.

על רקע חיסול הקהילה התחילה להתארגן בט' בסתיו 1942 מחתרת יהודית. בין יוזמיה היו חברי ה'שומר הצעיר', ובמרוצת הזמן הצטרפו אליהם חברי זרמים פוליטיים אחרים. גם כמה שוטרים יהודים נטלו חלק בהתארגנות, וסייעו ברכישת נשק. קבוצה אחת של חברי המחתרת יצאה ליער במטרה להתחיל במאבק חמוש עם הגרמנים, אך בקרב נגד יחידות הס"ס נפלו רובם. אחרים המשיכו לפעול בגטו והתמקדו בעיקר בניסיונות להבריח את הגבול להונגריה, שבה קיוו למצוא מיקלט. רק מעטים הצליחו להימלט בדרך ההיא. במהלך 1943 נמשכו רציחות בגטו, וב-2 בספטמבר 1943 התחיל חיסולו הסופי. כ-7,000 יהודים גורשו לאושוויץ וכ-3,000 למחנה פלשוב. בט' נותרו רק כ-300 איש לשם סידור רכוש המגורשים, אך בסוף 1943 הועברו גם הם לפלשוב וט' הוכרזה ל'יודנריין'.